

MYCKET ATT VINNA PÅ GEMENSAMMA MALLAR I UPPHANDLINGAR

Våga börja! Det säger miljöstrategen i Huddinge kommun som ingår i ett samarbete mellan åtta kommuner. De använder en gemensam mall vid upphandling av transporter, vilket snabbar på klimatarbetet och sparar både tid och pengar.

Lena Mårdh, hållbarhetsstrateg Huddinge kommun. Likvärdiga och offensiva klimat- och miljökrav, det är resultatet när flera kommuner använder samma mall i upphandlingar och uppföljningar. Samtidigt sparar både upphandlande organisationer och leverantörer tid och pengar.

På Södertörn söder om Stockholm ligger Botkyrka, Hanninge, Huddinge, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Södertälje och Tyresö. De åtta kommunerna har en lång tradition av att samarbeta för att stärka den kommunala och regionala utvecklingen. Ett av samarbetena är den så kallade Södertörnsmallen, som används vid offentliga upphandlingar av transporter. Där finns färdiga malltexter för olika typer av klimat- och miljökrav: andel förnybart drivmedel, grundläggande fordonskrav, andel miljöfordon samt klimat- och miljökrav i entreprenader. Där finns även en mall för uppföljning. Allt utgår från de vägledningarna inom upphandling som den storregionala expertorganisationen BioDriv Öst har tagit fram.

”

Ofta anlitar flera kommuner samma leverantörer. Att använda samma mallar och metoder förenklar då upphandlingar och uppföljningar. Samtidigt säkerställs en sund konkurrens.”

– En stor poäng är att ju fler närliggande kommuner som ställer likvärdiga klimat- och miljökrav i upphandlingar, desto lättare blir det för leverantörer i området att uppfylla kraven på ett kostnadseffektivt sätt. Dessutom bidrar offensiva krav till bättre förutsättningar för företag att investera i ny tank- och laddinfrastruktur för förnybara drivmedel, säger Ulf Troeng, sakkunnig i styrmedel och upphandling på BioDriv Öst.

Ofta anlitar flera kommuner samma leverantörer. Att använda samma mallar och metoder förenklar då upphandlingar och uppföljningar. Samtidigt säkerställs en sund konkurrens. Det är därför BioDriv Öst har tagit fram vägledningar och standardkrav för miljökrav på fordon, drivmedel och transporter. Fler och fler kommuner och regioner tillämpar dessa vägledningar. Arbetet med Södertörnsmallen är en del i det arbetet.

Lena Mårdh är hållbarhetsstrateg inom upphandling på Huddinge kommun som har arbetat med Södertörnsmallen i två års tid, sedan 2021.

– Vi lär oss mer och mer. Nu är vi i en fas där vi har standardiserat nivåerna mera. Vi använder mallen i många upphandlingar inom kommunens verksamheter och i de helägda kommunala bolagen, berättar hon.

Södertörnsmallen ger en vägledning i hur långtgående krav kommunen ska prioritera att ställa inom olika avtalsområden. Kategoriseringen av upphandlingarna utgår från en prioriteringsmatris.

Kravnivåerna är olika beroende på hur stor del av den upphandlade tjänsten som består av transporter. Exempelvis ställs högre krav på avfallshämtning och taxiresor än på

”

Fler kommuner borde samarbeta kring hållbarhetskrav i upphandlingar tycker Lena Mårdh. Hon tipsar om att börja med transportintensiva upphandlingar. Det ger effekt snabbt. Där finns nämligen standardiserade krav att använda.

– Våga börja! Ta ett steg i taget och lär er successivt.”

hantverks- och städtjänster. Grundläggande krav på fordons energieffektivitet och utsläpp kompletteras med krav på förnybart drivmedel och så hög andel miljöfordon som möjligt – allt för att få största möjliga klimat- och miljönytta. I kontraktsvillkoren är det bra att använda successivt höjda kravnivåer i trappsteg. Då kan både stora och små leverantörer få möjlighet att lämna anbud och gradvis ställa om till förnybara alternativ.

Lena Mårdh berättar hur de i Huddinge kommun prioriterar i vilka upphandlingar de ställer mer eller mindre offensiva krav på fordon, arbetsmaskiner och drivmedel.

– Vi utgår från prioriteringen i Södertörnsmallen, men också från vilka fordon som är relevanta i den aktuella affären och hur långt den marknaden har kommit i förnybara drivmedel, som det mestadels handlar om. Ju mer vi vet om marknaden, desto mer kan vi standardisera kraven, säger hon.

Elbil i Tyresö. Foto: Tyresö kommun

Hur har responsen från marknaden varit på era miljökrav?

– Vi har inte fått några frågor under anbudstiden. Leverantörerna har accepterat villkoren som alla andra villkor. Innan de lämnar anbud har vi oftast en dialog genom skriftliga frågor där vi ser hur långt de kommit. Det ger marknaden förhandsinformation om vad som kan krävas för att leverera till Huddinge kommun, svarar Lena Mårdh.

Alla Södertörnskommuner har inte en hållbarhetsstrategi på upphandlingssektionen. Därför har de kommit olika långt i att använda mallen.

– I kommuner utan hållbarhetsstrategi inom upphandling läggs ett mycket större ansvar på upphandlarna att se till att Södertörnsmallen används. Som enskild upphandlare behöver du då sätta dig in i kraven och göra egna bedömningar. Det är en större utmaning, förklarar Lena Mårdh.

Det finns dock stöd att få. Inför varje upphandling behöver det göras en marknadsanalys och föras en dialog med leverantörer för att undersöka förutsättningarna för olika förnybara drivmedel, så att kraven blir rimliga. Om det känns omfattande eller krångligt kan kunniga på BioDriv Öst hjälpa till. BioDriv Öst har även tagit fram en [excel-mall](#) för uppföljning, där leverantörer enkelt kan fylla i uppgifter om fordon och drivmedel. En separat [mall](#) finns för redovisning av arbetsmaskiner, framtagen av Trafikverket.

Fler kommuner borde samarbeta kring hållbarhetskrav i upphandlingar tycker Lena Mårdh. Hon tipsar om att börja med transportintensiva upphandlingar. Det ger effekt snabbt. Där finns nämligen standardiserade krav att använda.

”

– Starta en dialog om vilka krav ni ställer idag och vad ni kan göra tillsammans för att skapa ett enhetligt arbetssätt.

Kommunerna behöver inte uppfinna hjulet på nytt, betonar han. De kan använda de mallar och underlag som andra redan tagit fram.”

– Våga börja! Ta ett steg i taget och lär er successivt.

De flesta Södertörnskommuner är medlemmar i BioDriv Öst och även med i deras projekt [Fossilfritt 2030](#). Det är inom ramen för det projektet som de har fått hjälp med att likrikta sina miljökrav på fordon och drivmedel. För att Sverige ska nå klimatmålen behöver kommunerna vara med och driva omställningen till fossilfria transporter. Att ställa tuffa miljökrav i transportintensiva upphandlingar ger stor klimatnytta och om kommuner samarbetar når de längre. Många leverantörer efterfrågar och behöver höga kundkrav för att kunna ställa om.

Den som varit samordnande i arbetet med Södertörnsmallen är Felix Ockborn, hållbarhetsstrateg på samhällsbyggnadskontoret i Tyresö kommun. En fördel han lyfter fram med mallen är att den underlättar att tidigt kategorisera upphandlingen för att veta vilken kravnivå som bör ställas på fordon och drivmedel.

– På Södertörn har vi många bra erfarenheter av vad vi kan uppnå om vi samarbetar och ställer gemensamma krav i upphandlingar. Till exempel har det gett oss en samordnad varudistribution, berättar han.

Felix Ockborns tips till andra kommuner som funderar på ett liknande samarbete är att sätta ihop en arbetsgrupp med exempelvis klimat- och miljöstrateger och upphandlare.

Felix Ockborn, hållbarhetsstrateg Tyresö kommun.

– Starta en dialog om vilka krav ni ställer idag och vad ni kan göra tillsammans för att skapa ett enhetligt arbetssätt.

Kommunerna behöver inte uppfinna hjulet på nytt, betonar han. De kan använda de mallar och underlag som andra redan tagit fram.

– Se också till att kommunicera ut till alla kolleger i kommunen att det går att påverka klimatomställningen i en positiv riktning genom skarpa krav, särskilt om vi använder samma språk, implementerar kraven stegvis och följer upp ordentligt, säger Felix Ockborn.

Gemensamma mallar och metoder gör det alltså lättare att ställa offensiva klimat- och miljökrav på fordon och arbetsmaskiner. Dessutom finns här tid och pengar att spara, både för leverantörerna och för upphandlande organisationer. Samtidigt får den regionala näringslivsutvecklingen sig en skjuts. Alla vinner på samarbete över kommungränserna.

Text: Tina Lövrander

Ulf Troeng på BioDriv Öst är projektledare för Fossilfritt 2030 i Stockholms län. Han har stöttat Södertörnskommunerna med att ta fram Södertörnsmallen. Foto: Göran Ekeberg

	Guldnivå	Silvernivå	Bronsnivå
Transportarbetets omfattning	Transportupphandlingar av större omfattning där resor/ transporter är i fokus för det aktuella uppdraget. Upphandlingar som lyder under CVD.	Transportupphandlingar eller uppdrag där transporter utgör en betydande del	Transporten står för en mindre del
Exempel på möjliga upphandlingar	<ul style="list-style-type: none"> avfallshantering taxitransporter (färdtjänst, sjukresor, skolskjuts etc) livsmedelsleveranser, måltidstjänster linjetrafik post-, bud- och paket-tjänster bilpool, hyrbilstjänster omfattande godstransporter av förbrukningsmaterial för vård etc. 	<ul style="list-style-type: none"> större hantverkartjänster byggtreprenader fastighetsdrift bevakningstjänster städ-tjänster, textilservice 	<ul style="list-style-type: none"> skadedjursbekämpning transport av avlidna konsulttjänster som kräver transport med bil för att utföra tjänsten, t ex vissa it-tjänster, byggledning etc.
Exempel på möjliga kravtyper	Krav på hög andel förnybart drivmedel. Krav på hög andel miljöfordon. Även grundläggande fordonskrav.	Krav på hög andel förnybart drivmedel. Krav på viss andel miljöfordon. Eventuellt grundläggande fordonskrav.	Krav på en viss andel förnybart drivmedel. Eventuellt grundläggande fordonskrav till en viss andel.
Uppföljning	Minst en gång per år. Genomgång av kontraktsvillkoren vid avtalsstart för att undvika missförstånd.	Minst en gång per avtalsperiod. Genomgång av kontraktsvillkoren vid avtalsstart för att undvika missförstånd.	Stickprov ibland och när indikationer finns på att det behövs.

Prioriteringsmatris från BioDriv Östs vägledning för Standardkrav för klimatsmart offentlig upphandling av transporter. Matrisen är inspirerad av en modell från Region Östergötland.

FAKTA

- I första hand vänder sig [Södertörnsmallen](#) till upphandlare, avtalsansvariga samt strateger, samordnare och handläggare inom klimat och miljö. Andra som har nytta av mallen är tjänstepersoner, referensgrupper och andra som är involverade i utformning och uppföljning av klimat- och miljökrav i upphandlingar av transporttjänster och entreprenader. Potentiella leverantörer, de som ska leva upp till kraven, är också en viktig målgrupp.
- På BioDriv Östs hemsida finns [exempel på genomförda upphandlingar](#) där klimatkrav på fordon och transporter ställts i enlighet med [DRIV-modellen](#) som är utgångspunkten i kravställningen i BioDriv Östs vägledningar.
- Kravformuleringarna i Södertörnsmallen är hämtade från BioDriv Östs [Standardkrav för klimatsmart offentlig upphandling av transporter](#), som är en bilaga till [Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling](#). Formuleringarna i dessa bygger i sin tur på Upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier för fordon och drivmedel. Kommunerna i Södertörn ansvarar för att Södertörnsmallen hålls uppdaterad i linje med BioDriv Östs vägledningar som uppdateras minst en gång om året utifrån marknadsutvecklingen och förändringar i lagstiftningen.

